

УДК 338.48 – 048.87 (477.87+437)

DOI:10.24144/2218-5348.2019.1-2(19-20).121-131

Павлишин Любов,
кандидат історичних наук,
доцент кафедри туризму

Товт Юлія,
магістр другого року навчання,
факультет туризму та міжнародних комунікацій
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

СПІВПРАЦЯ ЗАКАРПАТСЬКОЇ ОБЛАСТІ З ПАРТНЕРСЬКИМИ КРАЯМИ ЧЕСЬКОЇ РЕСПУБЛІКИ У СФЕРІ ТУРИЗМУ

У статті аналізується співробітництво Закарпатської області з партнерськими країнами у Чеській республіці в області туризму. Офіційна регіональна співпраця нашого краю розглядається з такими чеськими країнами: Височина, Пардубіцький край, Устецький край та Краловоградський край.

Ключові слова: туризм, Закарпаття, Чеська республіка, співробітництво.

The paper analyzes the Transcarpathian cooperation with partner countries in the Czech Republic in the field of tourism. The official regional cooperation of our region is considered with the following Czech territories: Vysochina, Pardubik region, Ustetsky region and Kralovogradsky region. The basis for cooperation is the current legal framework and concluded agreements on cooperation. Transcarpathian regional state administration and regional council have signed cooperation agreements with many regions of neighboring states. Based on the possibilities of using the experience of the neighboring regions of Europe, among the promising directions of tourism development in Ukraine are the attraction of investments in the given market, improvement of public-private partnership, improvement and popularization of the health insurance system of the population, advertising activity on promotion of health-improving product and creation of own-health product brand. Fruitful regional cooperation is one of the first steps that promotes Ukraine's European integration.

Keywords: tourism, Transcarpathia, Czech Republic, cooperation.

Постановка проблеми. Регіональна співпраця Закарпаття з партнерськими країнами у Чеській республіці – важлива складова євроінтеграційних процесів в Україні. Юридичною підставою такого

співробітництва є Договір про дружні відносини та співробітництво між Чеською республікою та Україною, підписаний 26 квітня 1995 року, з урахуванням давніх традицій і зв'язків, які пов'язують ці обидві країни, двосторонньої зацікавленості та переконанням, що розвиток співробітництва між обома регіонами сприятиме поглибленню добрих стосунків і взаємовигідних контактів між обома сторонами, керуючись бажанням зміцнити свої стосунки при дотриманні чинного законодавства, двосторонніх домовленостей між Україною та Чехією й інших нормативно-правових актів та рішень, пов'язаних із кожним з регіонів [1].

Закарпаття є наймолодшою областю України, унікальною за своїм геополітичним розташуванням та природно-кліматичними особливостями. Закарпатську область називають західними “воротами” України у Європейський Союз. Закарпаття підтримує добросусідські партнерські відносини з європейськими країнами, що сприяє зміцненню міждержавних зв'язків та вирішенню регіональних проблем. Регіональне співробітництво та розбудова прикордонної інфраструктури для Закарпаття - один із найважливіших пріоритетів. Область має тісні економічні і гуманітарні зв'язки зі всіма прикордонними регіонами сусідніх країн. Основою для співробітництва є чинна нормативно-правова база і укладені угоди про співпрацю. Закарпатська обласна державна адміністрація та обласна рада підписали угоди про співпрацю не тільки з прикордонними регіонами сусідніх держав, але й з віддаленішими країнами Європи: Хорватії, Іспанії, Німеччини та інших. Проте для наукового дослідження варто виділити та проаналізувати співпрацю нашого краю саме з чеськими партнерами, адже нас тісно пов'язує спільне минуле.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Різні аспекти розвитку туризму у країнах Центрально-Східної Європи та України знайшли відображення у роботах таких вітчизняних вчених, як О.М. Ветітнев, І.І. Волкова, В.Ф. Казаков, М.П. Мальська, В.А. Набедрик, А.Ю. Парфіненко, В.І. Стафійчук, Р.І. Сухов, О.О. Федякін, Р.В. Корсак, В.В. Гарагонич, а також відображені у працях закордонних вчених Е. Кауфман, Х. Мюллера, Х. Нарштедт та інших.

Мета статті полягає в аналізі регіонального співробітництва у сфері туризму між Закарпатською областю України та краєм Височина, Пардубіцьким краєм, Устецьким краєм та Краловоградський краєм Чеської Республіки.

Виклад основного матеріалу. Історично так склалось, що Закарпаття було частиною різних європейських держав. І кожна з них залишила по собі певну спадщину. Наш край і досі має тісні зв'язки з однією із провідних країн Центральної Європи – Чехією, адже рівно століття тому Закарпаття ввійшло до складу Першої Чехословацької Республіки. Саме в цей період туризм починає розглядатись як окрема галузь народного господарства. На території

Підкарпатської Русі було виявлено значний потенціал туристичних ресурсів для розвитку туристично-рекреаційного комплексу. Чехи розбудовували туристичну інфраструктуру - дороги, залізниці, готелі, заклади харчування, вдосконалювали якість пропонованих послуг, розвивали зацікавлення пам'ятками історії, архітектури, народних промислів, побуту.

Розвитку туризму на Підкарпатській Русі приділяв велику увагу Клуб чеських туристів. Для прийому туристів було відкрито або відремонтовано більше двох десятків туристичних притулків, облаштовано місця для ночівлі у будівлях державних установ та закладів гостинності. Промарковано майже 1000 км туристичних маршрутів. Значна увага приділялася популяризації туристичного потенціалу Закарпаття. Домінували екскурсійний, культурно-пізнавальний та активний напрями відпочинку.

Нині наша область є частиною незалежної України, та зв'язки з Чехією не обірвались, а співпраця між регіоном під Карпатами та краями Чехії протягом останніх кількох років активно розвивається. Дуже тісні контакти Закарпатська обласна рада підтримує з кількома чеськими регіонами. Нещодавно минуло десять років співпраці з краєм Височина, гарні напрацювання є з Пардубіцьким, Устецьким та Краловоградцьким краями. Височина пішла шляхом виділення коштів із власного бюджету в межах п'яти мільйонів крон щороку. Краловоградцький край зробив наголос на чинні європейські програми підтримки. Зокрема, для студентства – програма «Еразмус»; місцеве самоврядування, туризм тощо. Це відкриває можливість використання євросоюзівських коштів, що наразі надзвичайно актуально для нашого регіону.

У 2018 році в рамках Програми розвитку туризму і курортів у Закарпатській області на 2016-2020 роки були виділені кошти на реалізацію проекту „Чеський туристичний маршрут” [24]. Проте вже від 2008 року проект маркування туристичних маршрутів фінансується урядом Чеської Республіки через благодійне товариство «Людина в скруті». Тому до цієї акції були залучені не тільки місцеві природоохоронці, й десятки чеських та польських волонтерів. Ініціаторами та виконавцями маркування у Закарпатській області були: Карпатська туристична асоціація, інтернет портал karpaty.net.ua та Закарпатський гірський пошуково-рятувальний загін. Метод маркування заснований на принципах маркування Клубу чеських туристів (КСТ) та польських РТТК[4].

Першим адміністративним краєм Чеської Республіки, що розпочав співробітництво із Закарпатською областю, став край Височина. Відповідно до ст. 43 Закону України “Про місцеве самоврядування в Україні”, Указу Президента України “Про заходи щодо вдосконалення координації діяльності органів виконавчої влади у сфері зовнішніх зносин” № 841/96 від 18.09.1996 р., одинадцята сесія Закарпатської обласної ради V скликання 23 жовтня 2007 р. прийняла рішення “Про встановлення

партнерства між Закарпатською областю та краєм Височина Чеської Республіки” [8]. Відповідно до цього рішення голова Закарпатської обласної державної адміністрації підписав угоди про співробітництво з краєм Височина Чеської Республіки. Цьому передували офіційні візити представників Височини до Закарпаття. Відносини між Закарпатською областю та краєм Височина можна назвати одним з успішних прикладів співпраці регіонів України та країн ЄС. Наслідком цієї співпраці є поява Благодійного фонду «Віза», завдяки якому вже було реалізовано чимало спільних українсько-чеських проєктів. Фонд створено з метою надання підтримки партнерству, укладеному між краєм Височина Чеської Республіки і Закарпатською областю України для реалізації спільних проєктів. [10]. Його голова, ексочільник Закарпатської облради Володимир Чубірко розповів, що ініціатива дружби між двома регіонами виникла у чеської сторони: «Троє представників краю Височина відвідали місця, де збереглась чехословацька спадщина. І вони поглянули на те, у яких важких умовах живуть закарпатці у сільській місцевості. І тому чеські посадовці вирішили подати руку допомоги нашому краю». Політик зауважив, що чехи не просто хотіли допомогти Закарпаттю: «Вони не мали на меті лише вкласти кошти в якийсь проєкт. Їхня філософія полягає у тому, щоб був створений своєрідний саморегульований механізм: кожна витрачена чеська коруна йшла на створення таких проєктів, завдяки яким громади могли заощаджувати кошти і далі розвиватись» [18].

У співпраці із Закарпаттям чеські партнери зробили акцент на культурних (вшанування пам’яті воїнів, облаштування чеських меморіалів та парків, встановлення пам’ятних дошок) та освітніх зв’язках (ремонт школи, дитсадків, вивчення чеської мови) і т.д. Найбільшими проєктами за історію співпраці є відремонтована ЗОШ №3 з поглибленим вивченням чеської мови в Ужгороді, дитячі садки у Великій Копані та Стужиці, а також сквер Масарика в Ужгороді, що надзвичайно важливо для популяризації „Чеського туристичного маршруту” Ужгородом.

Варто зауважити, що гості з Чехії стежать за подальшою долею об’єктів, у які вкладені їхні кошти, адже кожен проєкт є у реєстрі. Крім того, перед початком роботи над об’єктом укладається трьохстороння угода між Закарпаттям, Височиною та представниками населених пунктів. Принагідно на Закарпатті активно бувають сенаторські перевірки, які спостерігають за роботою відновлених об’єктів [7]. Врешті, після спільної роботи, у закладах встановлюється дошка, на якій позначено, що об’єкт був відновлений завдяки співпраці краю Височина та Закарпатської області. Як вже було вище зазначено, найбільше чеські партнери допомагають найбіднішим громадам Закарпаття і дають поштовх до їх розвитку. Одним з таких населених пунктів, який сповна на собі відчув європейську фінансову підтримку, є село Стужиця Великоберезнянського району [5]. Це село є найпівнічнішим у

Закарпатській області, адже воно розташоване неподалік гори Кременець, де перетинаються межі одразу трьох країн – Польщі, Словаччини та України. Також Стужиця відома й найстарішим деревом у краї – Дідо-Дубом, якому вже кількасот років. Для того, щоб популяризувати ці туристичні візитівки, що є гордістю населеного пункту, необхідно модернізувати об'єкти інфраструктури, без яких неможливим є розвиток туризму у краї. І саме завдяки співпраці Закарпаття та Чехії тут були оновлені дитячий садок, школа та сільська амбулаторія. Після співпраці з іноземними партнерами жителі села Стужиця повірили у те, що завдяки спільним діям з іноземними партнерами у межах рідного села можна змінювати життя його мешканців на краще.

Важливою складовою розвитку туристичних destinations є мистецький туризм. Прикладом такої співпраці є участь закарпатської делегації у прем'єрі фільму “Микола – знову в Колочаві” за романом І. Ольбрахта, де головні ролі зіграли юнаки і дівчата з дитячих будинків чотирьох країн – Чехії, Словаччини, Польщі й України. Зйомки відбувались в селі Колочава на Міжгірщині. Шестеро осіб, двоє у головних ролях – народний месник Шугай та Ержіка, – вихованці Вільшанського дитячого будинку Закарпаття. Фільм буде показано після міжнародного кінофестивалю “Розумові здібності”. “Цей міжнародний проєкт є доказом того, що люди з обмеженими розумовими можливостями не тільки дивляться кіно, а можуть активно сприяти розширенню його здобутків. Просто їм треба трохи допомогти”, – заявив гетьман краю Височина І. Бегоунека [6]. На виконання укладеного Договору в рамках реалізації освітніх проєктів відбулася зустріч чеської делегації в Ужгородському національному університеті 27 – 29 квітня 2011 р. Обговорено перспективи співпраці УжНУ з чеським регіоном та Високою політехнічною школою м. Їглава. Професори обох університетів визначилися щодо можливості спільної підготовки спеціалістів у галузі туризму, інженерних наук та медицини. Йшлося про співпрацю у медицині, точних науках, спільній розробці магістерських програм із урахуванням стандартів Європейського Союзу, взаємне визнання дипломів вищих навчальних закладів, обмін студентами і викладачами, можливість друку у Науковому віснику Їглавської політехніки статей науковців. Сторони домовилися, що до наступної зустрічі на факультетах обох університетів буде визначено механізм співпраці та підписано відповідну угоду [12, 13].

З метою налагодження контактів із законодавчим органом у жовтні 2011 р. відбувся офіційний візит закарпатської делегації до Праги з представниками Сенату Чеської Республіки – М. Вистрчілом та П. Пітгартом. У Сенаті було створено клуб “Друзі Закарпаття” – групу (38 чеських сенаторів), яка буде відстоювати інтереси Закарпатської області у різноманітних проєктах, зокрема і грантових [14]. За ініціативи чеської

сторони 16 березня 2011 р. відбулася урочиста церемонія підписання пролонгації Договору про співробітництво Закарпаття та Височини на невизначений термін [15] у сесійній залі Мукачівської міської ради, у присутності Надзвичайного і Повноважного Посла Чеської Республіки в Україні І. Почуха, гетьмана краю Височина І. Бегоунека, сенатора Чеської Республіки, віцегетьмана краю Височина М. Вистрчіла інших поважних гостей Чехії, депутатів обласної ради [11]. Під час відзначення 5-ї річниці з дня підписання Угоди про співробітництво між краєм Височина (Чеська Республіка) та Закарпатською областю (Україна) староста міста Пельгржимов Л. Бамбула та Мукачівський міський голова З. Лендел, керуючись положеннями Європейської хартії місцевого самоврядування та підтримуючи двосторонні зв'язки на рівні громадських та культурно-національних об'єднань, мистецьких, творчих колективів, спортивних організацій, закладів освіти та охорони здоров'я, мешканців міст, депутатів та органів виконавчої влади, підписали Угоду про співробітництво між містами Мукачево Закарпатської області та Пельгржимов Чеської Республіки [5]. У цій угоді зазначається, що сторони домовилися «запровадити довгострокові дружні взаємовигідні відносини між містами Мукачево (Україна) та Пелгржимов (Чеська Республіка), як містами-партнерами, сприяти взаємному культурному обміну, шляхом організації та проведення різних спільних культурних заходів та обміну інформацією в цій сфері, співпрацювати та обмінюватися досвідом про місцеве самоврядування, брати участь в програмах і проектах з розвитку міст, громадських та неурядових організацій, благодійних фондів та інших установ, підтримувати контакти між діловими колами, представниками малого бізнесу, співпрацювати в науці, освіті, культурі, мистецтві, релігії, охороні здоров'я та навколишнього середовища, соціальному захисті, спорті, туризмі, обмінюватись інформацією, досвідом та фахівцями у цих сферах [16].

У 2015 році Закарпаття та Пардубіцький край підписали меморандум про поглиблення співпраці. На Закарпатті перебувала чеська делегація з партнерського краю Пардубіце [19]. Сторони домовилися про: продовження проектів розвитку в соціальній сфері Закарпаття; співробітництво та обмін викладачів і учнів загальноосвітніх шкіл обох регіонів; підтримку наукової та освітньої співпраці між університетами двох регіонів, а саме Пардубицьким університетом та Ужгородським національним університетом, зокрема у галузі охорони історичної та культурної спадщини; підтримку зусиль органів місцевого самоврядування, творчих колективів для налагодження контактів у сфері культури, здійснення найближчим часом конкретних проектів, які включають у себе: обмін фольклорними колективами; співпрацю бібліотек; організацію пленерів для студентів художніх шкіл та молодих художників; обмін художніми виставками; захист культурної спадщини, в тому числі

реставрацію пам'яток культури; розвитку контактів у сфері соціального захисту і реабілітації громадян, туризму та рекреації; налагоджувати контакти на рівні громад міст і сіл обох регіонів.

Закарпаття спільно зі словацьким Пряшівським самоврядним краєм та чеським Пардубіцьким краєм за підтримки Вишеградського фонду здійснюють проєкт з розвитку туризму і підтримки малого і середнього бізнесу [20].

2017 року Закарпаття почало співпрацю з іще одним партнером – Устецьким краєм. 29 червня 2017 року в Ужгороді відбулася урочиста церемонія підписання Угоди про співробітництво між Закарпатською обласною радою та Устецьким краєм Чеської Республіки. Скріпили її своїми підписами голова Закарпатської обласної ради Михайло Рівіс та гетьман Устецького краю Олдржих Бубенічек. Після вітального слова голова облради Михайло Рівіс означив пропозиції Закарпатської області для інвестиційних проєктів у соціальній сфері та економіці, а також шляхи та форми реалізації партнерської угоди [22].

Чеська делегація також долучилася до участі у Міжнародній туристичній виставці-ярмарок «Тур'євроцентр – Закарпаття 2017». В ході візиту було озвучено приємну звістку: в рамках відновлення роботи аеропорту «Ужгород» йдеться про запуск регулярного авіарейсу «Ужгород-Прага». Мовилось і про встановлення партнерських зв'язків між Ужгородським національним університетом та Університетом Яна Євангеліста Пуркіне Усті – над – Лабем, а також про підписання Угоди між Агенціями розвитку двох партнерських країв. Було обговорено і питання участі Закарпатського турпродукту в рамках просування Устецького краю в Арабських Еміратах, а також створення благодійного фонду «Богемія» для здійснення спільних з Устецьким краєм проєктів.

З 2017 року Закарпаття отримало ще одного чеського партнера. У ході роботи 8 сесії облради крайові обранці ухвалили рішення «Про встановлення партнерства між Закарпатською областю України та Кралоградецьким краєм Чеської Республіки». У документі зазначається, що метою цього договору є розвиток взаємних контактів та співробітництва між Закарпатською областю та Кралоградецьким краєм у формі одноразових і довгострокових проєктів та діяльності у різних сферах життя [23].

Угода є важливою для Закарпаття. Адже вона сприятиме розвитку взаємних контактів та співробітництва між краями у формі одноразових і довгострокових проєктів та діяльності у різних галузях. Йдеться про економічний розвиток, шкільну справу й професійну освіту, науково-технічне співробітництво, управління і захист навколишнього середовища, культурну та природну спадщину, туризм, розвиток сіл і міст, а також культурне, громадське та спортивне життя, сільське господарство, піклування про людські ресурси та ін. [25].

Висновки. Співпраця Закарпаття з чеськими партнерами у сфері туризму є сьогодні важливою складовою у контексті досліджень українсько-чеських зв'язків. Розвиток туризму та інфраструктури є пріоритетним напрямом економіки Закарпаття. Спираючись на можливості використання досвіду сусідніх регіонів Європи, серед перспективних напрямів розвитку туризму в Україні можна виділити приваблення інвестицій, поліпшення державно-приватного партнерства, зведення нових закладів та повне переоснащення старих, вдосконалення та популяризацію системи медичного страхування населення, рекламну діяльність з просування лікувально-оздоровчого продукту та створення власного автентичного бренду. Період першої Чехословацької Республіки (1919–1939 рр.), коли наш край входив до її складу, залишив у закарпатців приємні спогади. І вельми позитивним є те, що вже й на державному рівні зафіксовано прагнення спільно розширяти та відновлювати наші зв'язки і взаємну співпрацю у загальноєвропейському контексті. Кожен край Чехії вносить свою специфіку в загальний зміст співпраці з Закарпаттям. Плідна регіональна співпраця – це один з перших кроків, який сприяє євроінтеграції України. Подібні транскордонні контакти лише переконуватимуть українців у тому, що альтернативи євроінтеграції України та співпраці з успішними країнами-сусідами ЄС немає.

Список використаних джерел

1. Угода про дружні відносини і співробітництво між Україною та Чеською Республікою від 06.10.1995. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/203_101
2. Микита В. Висоти Височіни і Закарпаття стають ближчими / В. Микита, І. Діус. Ужгород : ПП “Аутдор-Шарк”, 2012. С. 23.
3. Рішко М. П'ять років плідної співпраці // Мукачівська Ратуша [Текст]. 2012. № 12 (105). 22 берез. С. 1.
4. Друзі Закарпаття з Чехії // Новини Закарпаття. 2012. № 32 (3889). С. 1, 2.
5. 5 років, 25 проектів, клуб друзів і дружба без термінів // Старий Замок. Паланок. 2012. № 11 (1097). С. 3. 22 – 28 берез.
6. Ň. Zadrazil. Zakarpatis je perspektivni region, soudi hejtman kraje Vysočina. Podkarpatska Rus / Ň. Zadrazil // Časopis Společnosti přátel. Podkarpatske Rusi, 2008. № 1.
7. Radim Hošek. Zástupci Kraje Vysočina prodloužili partnerskou smlouvu se Zakarpatskou oblastí Ukrajiny // Kraj Vysočina. Ěšičník pro občany Vysočiny. [S. p. : s. n.]. 2012. S. 12.
9. Про встановлення партнерства між Закарпатською областю та краєм Височина Чеської Республіки: Рішення одинадцятої сесії Закарпатської обласної ради V скликання № 384 від 23.10.2007 р. URL: <http://zakarpatrada.gov.ua/>.

10. Договір про співробітництво між Закарпатською областю (Україна) та Височиною (Чеська Республіка) URL: [http:// zakarpat-rada.gov.ua/](http://zakarpat-rada.gov.ua/).
11. Бильов В. Фонд “ВІЗа: Закарпаття-Височина” засновано в Ужгороді [URL: <http://zakarpat-rada.gov.ua/>].
12. Романенчук А. Висоти Височіни і Закарпаття стають ближчими і вищими. Ужгород-Іглава URL : <http://zakarpat-rada.gov.ua/>.
13. УжНУ підпише договір з чеським університетом краю Височина URL: <http://zakarpat-rada.gov.ua/>.
14. УжНУ і Іглавська політехніка домовилися про співпрацю URL: <http://zakarpat-rada.gov.ua/>.
15. В чеському сенаті створять клуб “Друзі Закарпаття” URL: <http://zakarpat-rada.gov.ua/>.
16. Про додаткову Угоду щодо співробітництва між Закарпатською областю (Україна) та краєм Височина (Чеська Республіка) :Додаткова угода до Договору про співробітництво. Рішення дев’ятої сесії VI скликання № 431 від 02.03.2012 р. URL: <http://zakarpat-rada.gov.ua>
17. Угода міст побратимів URL: [http:// www.mukachevo-city.org/](http://www.mukachevo-city.org/)20.
18. Креативна ідея – розвивати Карпати як окремий єврорегіон. Інтерв’ю з головою Закарпатської обласної ради Михайлом Рівісом.27.03.2018. „Голос України”. URL: <http://www.golos.com.ua/article/301189>
19. Співпраця України та Чехії на прикладі Закарпаття: колосальні здобутки. URL: <https://pmg.ua/life/58512-spivprasya-ukrainy-ta-chekhii-na-prykladi-zakarpattya-kolosalni-zdobutky>
20. Закарпаття та Пардубіцький край підписали меморандум про поглиблення співпраці. Прес-служба обласної ради URL: <https://vrada.gov.ua/zakarpattya-ta-pardubitskyj-kraj-pidpysaly-memorandum-pro-pohlyblennya-spivpratsi/>
21. Вишеградська четвірка матеріально підтримує євроінтеграцію України. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/25126292.html>
22. На Закарпаття прибуває делегація Пардубіцького краю Чеської Республіки. Прес-служба обласної ради . URL: <https://zakarpat-rada.gov.ua/na-zakarpati-perebuvaje-delehatsiya-pardubitsko-ho-kraju-cheskoji-respubliky/>
23. Закарпаття та Устецький край офіційно уклали договір про співпрацю. URL: <https://zakarpattya.net.ua/News/171594-Zakarpattia-ta-Ustetskyi-krai-Chekhii-ofitsiino-uklady-dohovir-pro-spivpratsiu-FOTO>
24. Краловоградський край Чехії теж виявив бажання подружитися із Закарпаттям. URL: <http://uzhgorod.net.ua/news/115105> 20 вересня 2017р.
25. Розпорядження голови Закарпатської обласної державної адміністрації. № 184 від 26.03.2018 „Про внесення змін до плану заходів на 2018 рік для реалізації Програми розвитку туризму і курортів у Закарпатській

області на 2016 – 2020 роки” URL: https://carpathia.gov.ua/sites/default/files/upload/180326_0184.pdf

26. Закарпаття та Краловоградецький край офіційно стали партнерами. Час Закарпаття. URL: <http://chas-z.com.ua/news/57825>

REFERENCES

1. Ugoda pro druzhni vidnosy`ny` i spivrobitny`cztvo mizh Ukrayinoyu ta Ches`koyu Respublikoyu vid 06.10.1995. [Elektronny`j resurs]. Rezhy`m dostupu: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/203_101

2. My`ky`ta V. Vy`soty` Vy`sochiny` i Zakarpattya stayut` bly`zhchy`my` [Tekst] / V. My`ky`ta, I. Dias. Uzhgorod : PP “Atdor-Shark”, 2012. S. 23.

3. Rishko M. P`yat` rokiv plidnoyi spivpraci / M. Rishko // Mukachivs`ka Ratusha [Tekst]. 2012. №12 (105). 22 berez. S. 1.

4. Druzi Zakarpattya z Chexiyi // Novy`ny` Zakarpattya [Tekst]. 2012. № 32 (3889). S. 1, 2. rokiv, 25 proektiv, klub druziv i druzhba bez terminiv // Stry`j Zamok. Palanok [Tekst]. 2012. № 11 (1097). S. 3. 22 – 28 berez.

5. Ň. Zadrazil. Zakarpati je perspektivni region, soudi hejtman kraje Vysočina. Podkarpatska Rus / Ň. Zadrazil // Časopis Společnosti přátel [Text]. — Podkarpatske Rusi, 2008. — № 1.

6. Radim Hošek. Zástupci Kraje Vysočina prodloužili partnerskou smlouvu se Zakarpatskou oblastí Ukrajiny // Kraj Vysočina. ěšičnik pro občany Vysočiny [Text]. — [S. p. : s. n.]. — 2012. — S. 12. 8. Pro vstanovlennya partnerstva mizh Zakarpats`koyu oblastyu ta krayem Vy`sochy`na Ches`koyi Respubliky` [Elektronny`j resurs] : Rishennya ody`nadcyatoyi sesiyi Zakarpats`koyi oblasnoyi rady` V skly`kannya # 384 vid 23.10.2007 r. – Rezhy`m dostupu: <http://zakarpatrada.gov.ua/>.

7. Dogovir pro spivrobitny`cztvo mizh Zakarpats`koyu oblastyu (Ukrayina) ta Vy`sochy`noyu (Ches`ka Respublika) [Elektronny`j resurs]. — Rezhy`m dostupu: <http://zakarpat-rada.gov.ua/>.

8. By`l`ov V. Fond “VIZA: Zakarpattya-Vy`sochy`na” zasnovano v Uzhgorodi [Elektronny`j resurs] / V. By`l`ov. — Rezhy`m dostupu: <http://zakarpat-rada.gov.ua/>. 11. Romanenchuk A. Vy`soty` Vy`sochiny` i Zakarpattya stayut` bly`zhchy`my` i vy`shhy`my`. Uzhgorod-Yiglava [Elektronny`j resurs] / A. Romanenchuk, I. Dias. — Rezhy`m dostupu : <http://zakarpat-rada.gov.ua/>.

9. UzhNU pidpy`she dogovir z ches`ky`m universy`tetom krayu Vy`sochy`na [Elektronny`j resurs]. — Rezhy`m dostupu : <http://zakarpat-rada.gov.ua/>.

10. UzhNU i Yiglavs`ka politexnika domovy`ly`sya pro spivpracyu [Elektronny`j resurs]. — Rezhy`m dostupu : <http://zakarpat-rada.gov.ua/>. 14. V

ches`komu senati stvoryat` klub "Druzi Zakarpattya" [Elektronny`j resurs]. — Rezhy`m dostupu : <http://zakarpattya-rada.gov.ua/>. 15.

11. Pro dodatkovu Ugodu shhodo spivrobotny`chtva mizh Zakarpats`koyu oblastyu (Ukrayina) ta krayem Vy`sochy`na (Ches`ka Respublika) [Elektronny`j resurs]: Dodatkova ugoda do Dogovoru pro spivrobotny`chtvo. Rishennya dev'yatoyi sesiyi VI skly`kannya # 431 vid 02.03.2012 r. — Rezhy`m dostupu : <http://zakarpattya-rada.gov.ua>

12. Ugoda mist pobraty`miv [Elektronny`j resurs]. — Rezhy`m dostupu : <http://www.mukachevo-city.org/>. 20.

13. Kreaty`vna ideya - rozvy`vaty` Karpaty` yak okremy`j yevroregion. Intervyu z golovoyu Zakarpats`koyi oblasnoyi rady` My`xajlom Ravisom.27.03.2018. „Golos Ukrayiny`” [Elektronny`j resurs]. — Rezhy`m dostupu: <http://www.golos.com.ua/article/301189>

14. Spivpracya Ukrayiny` ta Chexiyi na pry`kladi Zakarpattya: kolosal`ni zdobutky`. [Elektronny`j resurs]. — Rezhy`m dostupu : <https://pmg.ua/life/58512-spivpracya-ukrainy-ta-chekhii-na-prykladi-zakarpattya-kolosalni-zdobutky>

15. Zakarpattya ta Pardubicz`ky`j kraj pidpy`saly` memorandum pro pogly`blennya spivpraci [Elektronny`j resurs]: Pres-sluzhba oblasnoyi rady` Rezhy`m dostupu : <https://vrada.gov.ua/zakarpattya-ta-pardubitskyj-kraj-pidpysaly-memorandum-pro-pohlyblennya-spivpratsi/>

16. Vy`shegrads`ka chetvirka material`no pidtry`muye yevrointegraciyu Ukrayiny`. [Elektronny`j resurs]. Rezhy`m dostupu: <https://www.radiosvoboda.org/a/25126292.html>

17. Na Zakarpattya pry`buvaye delegaciya Pardubicz`kogo krayu Ches`koyi Respubliky`. [Elektronny`j resurs]: Pres-sluzhba oblasnoyi rady` Rezhy`m dostupu: <https://zakarpattya-rada.gov.ua/na-zakarpatti-perebuvaje-delehatsiya-pardubitskoho-krayu-cheskoji-respubliky/>

18. Zakarpattya ta Ustecz`ky`j kraj oficijno uklaly` dogovir pro spivpracyu [Elektronny`j resurs]. Rezhy`m dostupu: <https://zakarpattya.net.ua/News/171594-Zakarpattya-ta-Ustetskyi-krai-Chekhii-ofitsiino-uklady-dohovir-pro-spivpratsiu-FOTO>

19. Kralovogradecz`ky`j kraj Chexiyi tezh vy`yavy`v bazhannya podruzhy`ty`sya iz Zakarpattyam. [Elektronny`j resurs]. — Rezhy`m dostupu: http://uzhgorod.net.ua/news/115105_20_2017r.

20. Rozporyadzhennya golovy` Zakarpats`koyi oblasnoyi derzhavnoyi administraciyi. # 184 vid 26.03.2018 „Pro vnesennya zmin do planu zaxodiv na 2018 rik dlya realizaciyi Programy` rozvy`tku tury`zmu i kurortiv u Zakarpats`kij oblasti na 2016 – 2020 roky`” [Elektronny`j resurs]. — Rezhy`m dostupu: https://carpathia.gov.ua/sites/default/files/upload/180326_0184.pdf

21. Zakarpattya ta Kralovogradecz`ky`j kraj oficijno staly` partneramy` [Elektronny`j resurs]: Chas Zakarpattya — Rezhy`m dostupu: <http://chas-z.com.ua/news/57825>